

FM: Straujš nodokļu ieņēmumu kritums krīzes vissmagāk cietušajās nozarēs

Publicēts: 27.05.2020.

Šā gada pirmajos četros mēnešos konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi bija 3 793,6 miljoni eiro, bet izdevumi 3 804,9 miljoni eiro. Tādējādi kopbudžetā veidojās 11,3 miljonu eiro deficīts, pretstatā 273 miljonu eiro pārpalikumam pērn attiecīgajā laika periodā. Latvijā un citās valstīs pieņemtie lēmumi par ārkārtējās situācijas izsludināšanu un ar to saistītie ierobežojumi COVID-19 pandēmijas mazināšanai ir būtiski ietekmējuši iedzīvotāju un uzņēmumu ekonomisko aktivitāti, kas jau sāk atspoguļoties zemākos nodokļu ieņēmumos salīdzinājumā ar plānoto apjomu. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi četros mēnešos par 94,9 miljoniem eiro jeb 3,2% atpalika no plānotā, veidojoties nozīmīgai neizpildei martā-aprīlī, savukārt kopbudžeta izdevumi palielinājušies par 359,7 miljoniem eiro jeb 10,4%, salīdzinot ar 2019. gada attiecīgo periodu. Gan nodokļu ieņēmumu samazināšanos salīdzinājumā ar plānoto līmeni, gan budžeta izdevumu pieaugumu ietekmē valdības pieņemtie atbalsta pasākumi iedzīvotāju un uzņēmumu atbalstam krīzes seku pārvarēšanai.

Straujākais nodokļu ieņēmumu kritums bijis tieši krīzes vissmagāk cietušajās nozarēs. Aprīlī ēdināšanas un izmitināšanas nozares nodokļu ieņēmumi saruka par aptuveni 74% pret 2019. gada aprīli, tomēr jāatzīmē, ka šīs nozares samaksāto nodokļu īpatsvars ir relatīvi neliels (pērn ap 2%) no kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Būtiski nodokļu ieņēmumi samazinājušies arī automobiļu un motociklu tirdzniecības, dzērienu ražošanas un citās nozarēs. Atsaucoties uz Latvijas Auto asociācijas sniegto informāciju, gada pirmajos četros mēnešos reģistrēto jaunu vieglo automobiļu skaits bija par 25,6% zemāks nekā pērn attiecīgajā periodā (tai skaitā aprīlī zemāks par 55,2%). Līdzīgi samazinājusies arī lietoto automobiļu tirdzniecība. Tomēr jāatzīmē, ka martā un aprīlī nodokļu nomaksa faktiski tiek veikta par darījumiem un aprēķināto atalgojumu februārī-martā, tādēļ tuvākajos mēnešos krīzes negatīvā ietekme uz nodokļu ieņēmumiem pieaugs.

Nodokļu ieņēmumu samazināšanos ietekmē arī valdības pieņemtie atbalsta pasākumi par nodokļu nomaksas termiņa pagarinājumiem (līdz 24. maijam piešķirti gandrīz par 149,8 miljoniem eiro) un pievienotās vērtības nodokļa (PVN) pārmaksas ātrāku atmaksu. PVN ieņēmumi četros mēnešos samazinājušies par 44,2 miljoniem eiro jeb 5,5%, savukārt akcīzes nodokļa ieņēmumi par 15,7 miljoniem eiro jeb 4,6%. Akcīzes nodokļa ieņēmumu samazināšanos skaidro izmaiņas patēriņā, kas kopš gada sākuma, bremsējoties ekonomiskajai aktivitātei, samazinās gan alkoholiskajiem dzērieniem, gan naftas produktiem, gan cigaretēm.

Vienlaikus kopbudžeta kopējie ieņēmumi janvārī-aprīlī salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu bija par 75,3 miljoniem eiro jeb 2% augstāki, tostarp nodokļu ieņēmumi palielinājušies par 79,3 miljoniem eiro jeb 2,9%. Gada sākumā iedzīvotāju ienākumiem pieaugot straujāk nekā 2019. gada sākumā, šā gada četros mēnešos bija vērojami augstāki ieņēmumi no darbaspēka nodokļiem nekā pērn. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) ieņēmumu pieaugumu par 38,6 miljoniem eiro jeb 7,2% galvenokārt nodrošināja norēķini janvārī par dividendžu izmaksu 2019. gada nogalē. Sociālās apdrošināšanas iemaksas kopbudžetā veiktas par 29,6 miljoniem eiro jeb 3,3% lielākā apmērā nekā pērn četros mēnešos. Taču situācija saistībā ar COVID-19 izraisīto krīzi mainās, un jau aprīlī atalgojuma fonds varētu būt zemāks nekā 2019. gadā, kas negatīvi ietekmēs arī turpmākos darbaspēka nodokļu ieņēmumus.

Jāatzīmē, ka kopbudžeta nenodokļu ieņēmumos četros mēnešos iekasēts par 30,8 miljoniem eiro jeb 20,6% vairāk nekā 2019. gada attiecīgajā periodā, un tas ir saistīts ar lielākiem ieņēmumiem no dividendēm par valsts kapitāla izmantošanu, kā arī neplānotiem ieņēmumiem, kas saņemti no noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas. Tie gan atbilstoši Eiropas kontu sistēmas (EKS 2010) metodoloģijai varētu netikt atzīti kā budžeta ieņēmumi.

No kopbudžeta izdevumiem pārskata periodā jāatzīmē palielinājums subsīdijām un dotācijām, tāpat arī sociālajiem pabalstiem. Nozīmīgs izdevumu kāpums ietekmēja deficīta veidošanos gan valsts pamatbudžetā, gan valsts speciālajā budžetā. Savukārt pašvaldību budžetā, ņemot vērā augsto IIN ieņēmumu pieaugumu, joprojām veidojas augsts pārpalikuma līmenis – 125,1 miljons eiro. Jāatzīmē, ka valdības pieņemtais lēmums par aizdevumu limita palielināšanu šogad par 150 miljoniem eiro tautsaimniecībai

nozīmīgiem investīciju projektiem ļaus noturēt augstu izdevumu līmeni pašvaldību budžetā, veicinot straujākus ekonomikas atgūšanās tempus.

Kopbudžeta subsīdiju un dotāciju izdevumi šā gada četros mēnešos bija par 218,9 miljoniem eiro jeb 34,1% augstāki nekā pērn attiecīgajā periodā. Pieaugumu ietekmēja finansējuma piešķiršana finanšu institūcijai ALTUM, lai novirzītu to uzņēmumu atbalstam, tāpat būtiski palielinājies subsīdiju un dotāciju apmērs medicīnas iestādēm, tostarp COVID-19 ierobežošanai.

Kopbudžeta izdevumi sociālajiem pabalstiem, ieskaitot pensijas, pārskata periodā palielinājās par 114,8 miljoniem eiro jeb 10,7%. Izdevumi pensijām valsts speciālajā budžetā bija par 65,8 miljoniem eiro jeb 9,4% lielāki nekā pērn četros mēnešos, ko lielā mērā ietekmēja pērn oktobrī veiktā pensiju indeksācija. Savukārt pārējo pabalstu izdevumi palielinājušies par 34,1 miljonu eiro jeb 17,5%. Tostarp izdevumi bezdarbnieku pabalstiem veikti par 10,3 miljoniem eiro jeb 23,3% lielākā apmērā nekā pērn četros mēnešos. Jāatzīmē, ka izdevumi bezdarbnieku pabalstiem pieaug jau kopš janvāra, kas skaidrojams ar 2019. gada izskaņā no jauna piešķirto bezdarbnieka pabalsta saņēmēju skaita pieaugumu, ņemot vērā izmaiņas no šā gada 1. janvāra attiecībā uz pabalsta izmaksas ilgumu un apmēru. Turpmākajos mēnešos izdevumi bezdarbnieku pabalstiem turpinās pieaugt, ko ietekmēs gan bezdarbnieku skaita pieaugums saistībā ar ekonomisko situāciju (pēc Nodarbinātības valsts aģentūras datiem reģistrēto bezdarbnieku skaits kopš 1. aprīļa līdz 25. maijam pieaudzis no 61 926 līdz 76 136 jeb par aptuveni 23%), gan arī valdības lemtais par atbalsta pasākumiem, pārskatot kritērijus un paplašinot saņēmēju loku.

Izdevumi slimības pabalstiem valsts speciālajā budžetā bija par 13,8 miljoniem eiro jeb 18,8% lielāki. To palielināšanos ietekmēja gan vidējās apdrošināšanas iemaksu algu kāpums, gan arī saņēmēju skaita palielināšanās, īpaši janvārī un aprīlī. Pēc Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) datiem janvārī slimības pabalsta saņēmēju skaits bija par 18% augstāks, bet aprīlī par 24% augstāks nekā pērn attiecīgajā mēnesī. Vienlaikus jāatzīmē, ka tieši COVID-19 izsniegto slimības lapu ietekme bijusi neliela – pēc VSAA datiem aprīlī tika piešķirtas 833 slimības lapas, bet kopējie izdevumi veidoja 0,3 miljonus eiro.

<https://www.fm.gov.lv/lv/fm-straujs-nodoklu-ienemumu-kritums-krizes-vissmagak-cietusajas-nozares>